

N:o 33.

Ank. till Riksd. Kansli den 22 April 1872, kl. 6 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, om antagande af en författning angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om härads-ting, dels ock enskilda motioner i samma eller dermed sammanhängande ämnen.

Sedan, i följd af Rikets Ständers underdåniga skrifvelse den 28 Maj 1866, en komité blifvit tillsatt med uppdrag att, till förekommande af den öfverklagade långsamheten i lagskipningen vid underdomstolarne å landet, utarbete förslag till förändrade stadganden angående häradsrätternas arbets-sätt äfvensom till de öfriga föreskrifter, som, dermed egande sammanhang, kunde finnas erforderliga, har samma komité den 30 Maj 1868 afgifvit dels förslag till "stadga angående allmänna underdomstolarne å landet", jemte särskilda förslag till lagförändringar, föranledda af de i stadgan intagna bestämmelser, dels ock betänkande angående reglering af domsagor och tingslag i riket.

Då komiterades förslag blifvit till trycket befordradt och bland Riksdagens ledamöter utdeladt, torde detsamma icke behöfva här återgifvas.

För vinnande af det åsyftade målet, större skyndsamhet vid häradsrätterna, innehåller den föreslagna stadgan hufvudsakligen följande nya bestämmelser:

1:o) att antalet ting i en del domsagor skulle ökas sålunda, att i tingslag, som utgjorde en domsaga, skulle lagtima ting hållas i hvarje månad, dock ej i Januari; att, der två tingslag hörde till en domsaga, skulle i hvardera lagtima ting hållas hvarannan månad, nemligen i ena tingslaget i Januari, Mars, Maj, Juli, September och November samt i det andra i mel-

lanliggande månader; men att, om flera tingslag än två vore till en domsaga förenade, eller om i tingslag endast ett eller två lagtima ting hölles, tingens antal skulle förblifva oförändradt, dock med rättighet för Konungen att, när omständigheterna det medgäfvæ, öka antalet af tingen;

2:o) att beslut i rättegången äfvensom slutliga domar skulle afkunnas inom viss föreskrifven tid; samt

3:o) att en biträdande domare skulle kunna förordnas att dela tjänstgöringen med den ordinarie på det sätt, att den förre skulle ega att efter uppdrag af den sednare i dennes ställe förrätta hvad till domarembetet hörde, med undantag af de lagtima tingen, samt derjemte utan särskildt uppdrag vara behörig att i domarens hemvist i dennes frånvaro mottaga handlingar, som till domare-embetet ingäfvos, utfärda stämningar samt meddela afskrifter och bevis.

Derjemte innehåller komiterades förslag åtskilliga förändrade bestämmelser dels angående antalet af domför nämnd, sålunda att icke flera än åtta eller färre än fem skulle på en gång sitta i nämnden, dels i afseende å valsätt, valbarhet och tjänstgöringstid för nämndemännen, dels ock i vissa delar af 11 och 12 kap. Rättegångs-balken jemte åtskilliga andra lagrum eller författningar.

Efter verkställd granskning af komiterades förslag hafva Högsta Domstolens fleste ledamöter afstyrkt bifall till detsamma.

I afseende på den ifrågakämda nedsättningen i antalet af domför nämnd samt införandet af en biträdande domare, anmärktes inom Högsta Domstolen, att dessa frågor ej stodo i ovilkorligt samband med sjelfva hufvudfrågan, att den föreslagna nedsättningen i nämndens antal försvagade den betydelse, nämnden för närvarande egde i vår domstolsförfattning, och dessutom strede mot Rikets Ständers tydligen uttalade önskan, samt att införandet af en biträdande domare skulle i flera hänseenden för rättskipningen och domare-embetets anseende medföra menliga följder.

I fråga om den af komiterade föreslagna anordning af tingen anfördes, att den af lagkomitéen och lagberedningen uppgifna utväg för åstadkommande af tätare ordinarie domstolssammanträden, såsom icke rubbande den gamla uppfattningen af ett ordinarie ting såsom ett afslutadt helt för sig och icke heller föranledande till några förändringar i civillagen, egde företräde framför komiterades anordning, hvarigenom dylika, eljest obehöfliga ändringar gjordes nödvändiga.

Högsta Domstolens fleste ledamöter ansågo derföre, att å ett förslag, som allenast åsyftade att genom åstadkommande af tätare sammanträden afhjelpa den öfverklagade långsamheten utan att i öfrigt lägga hinder i vägen för en mera genomgripande förändring i vårt rättegångsväsende, skulle kunna gifvas hufvudsakligen det innehåll, att domsaga med gemensamt tingsställe

för hela domsagan skulle utgöra ett tingslag samt deri årligen hållas två ting, det ena mellan tjugonde dag jul och midsommar och det andra mellan September månads början och Thomedag, det förra med sex och det sednare med fyra allmänna rättegångsdagar; att domsaga med två tingsställen skulle utgöra två tingslag och i hvardera af dessa under förenämnda tid hållas två ting, det ena med tre och det andra med två allmänna rättegångsdagar; att på Konungens pröfning skulle ankomma, om och i hvad mån dessa bestämmelser skulle tillämpas i domsaga med flera än två tingsställen, och att i domsaga, der tingen på detta sätt blifvit ordnade, stämning finge utfärdas till viss rättegångsdag samt uppskof meddelas till viss rättegångsdag under samma eller följande ting.

Af hvad sålunda och i öfrigt inom Högsta Domstolen anmärkts framgår, att flertalet af dess ledamöter ansett, att komiterades förslag, tänkt såsom en definitiv anordning af underdomstolarne å landet och deras verksamhet, icke vore nog omfattande eller genomgripande; att det följaktligen borde tillses, huruvida icke långt flera och större förändringar, som vore af behovet påkallade, kunde genomföras; och att under tiden endast sådana förändringar i afseende å domstolarne borde vidtagas, som icke hindrade eller försvårade den slutliga anordningen.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med de åsikter, som sålunda inom Högsta Domstolen gjort sig gällande, har Kongl. Maj:t affattat sin ifrågavarande nådiga proposition, hvilken, likasom här nedan omförmälda enskilda motioner, blifvit till Lag-Utskottet remitterad. Den nådiga propositionen är af denna lydelse:

"Sedan Kongl. Maj:t, med anledning af Rikets Ständers underdåniga anhållan, åt komiterade uppdragit att utarbete förslag till förändrade stadganden angående häradsrätternas arbetssätt och till de öfriga föreskrifter, som, dermed egande sammanhang, kunde finnas erforderliga och lämpliga, hafva komiterade till Kongl. Maj:t afgifvit förslag till Stadga angående allmänna underdomstolarne å landet jemte särskilda förslag till lagförändringar, föranledda af de i stadgan intagna bestämmelser, hvilka förslag sedermera blifvit i Högsta Domstolen granskade.

Kongl. Maj:t, som anser en fullständig utredning böra göras derom, huruvida en sådan ombildning af underdomstolarne må verkställas, att de samtliga komma att bestå af flere lagfarne ledamöter, finner dock, att, enär i alla händelser en slik förändring i domstolsorganisationen icke kan utan tidsutdrägt genomföras, åtgärder under tiden böra vidtagas i ändamål att häradsrätterna inom de domsagor, der sådant under för handen varande förhållanden lämpligen kan ske, oftare än för närvarande blifva för rättsökande tillgängliga, men att för vinnande af detta mål lagförändringen kan gifvas en inskränktare omfattning än i komiterades förslag egt rum.

I denna syftning har ett lagförslag blifvit upprättadt; och vill Kongl. Maj:t alltså, med öfverlemnande af de i Högsta Domstolen och Stats-Rådet angående denna fråga hållna protokoll, jemlikt § 87 Regeringsformen, föreslå Riksdagen antagande af följande

“Förordning angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting.

Med ändring af hvad 2 Kap. 1 och 2 §§ Rättegångs-balken jemte andra lagens rum och författningar innehålla mot denna Förordning stridande, stadgas som följer:

1 §.

I tingslag, som ensamt utgör en domsaga, så ock der två tingslag äro till en domsaga förenade, skola årligen hållas två lagtima ting, det ena, Vårtinget, mellan tjugonde dag jul och midsommar, samt det andra, Höstetinget, mellan September månads början och Thomedag.

2 §.

Utgör tingslag ensamt en domsaga, skall Häradsrätten der hålla allmänna sammanträden, under vårtinget sex gånger och under höstetinget fyra gånger, nemligen, under förra tinget: tjugonedag jul då han på Måndag infaller, men eljest nästa Måndag derefter och sedan hvar fjerde Måndag, som före tingtidens slut inträffar, så räknadt att alltid fyra veckor blifva mellan hvarje Måndag, å hvilken allmänt sammanträde börjas; samt under sednare tinget: första Måndagen i September månad och sedan hvar fjerde Måndag, lika som under vårtinget. Infaller helgedag på Måndag, som för sammanträde blifvit föreskrifven, träde Rätten samman nästa söcknedag derefter; dock skall tiden till nästa allmänna sammanträde från Måndagen räknas.

3 §.

Äro två tingslag till en domsaga förenade, hälle Häradsrätten i hvardera tingslaget allmänna sammanträden, under vårtinget tre gånger och under höstetinget två gånger, nemligen: *i ena tingslaget*, under vårtinget: tjugonedag jul då han på Måndag infaller, men eljest nästa Måndag derefter och sedan hvar åttonde Måndag, som före tingtidens slut inträffar; och under höstetinget första Måndagen i September och sedan Måndagen åtta veckor derefter; samt *i andra tingslaget* under hvardera tinget de Måndagar, som infalla fyra veckor från början af hvarje allmänt sammanträde i förra tings-

laget. Inträffar helgedag på Måndag, hvarom här sagdt är, vare lag som för slikt fall stadgas i 2 §.

4 §.

För de i 3 § nämnda domsagor bestämme Hofrätten, på häradshöfdingens förslag, i hvilketdera tingslaget tingen först skola börjas, och bör der vid sedermera förblifva, der ej Hofrätten, på särskild framställning, eller ock Konungen pröfvar lämpligt ändring göra. Hvad i ty fall bestämmes varde kungjordt, som om andra påbud till allmän efterrättelse stadgadt är.

5 §.

Äro vid allmänt sammanträde målen flera än att de å en dag kunna utföras, vare Rätten pliktig att nästföljande helgfria dagar fortsätta sammanträdet till dess alla målen förevarit, hvarefter sammanträdet förklaras afslutadt. Rättegångsdagen kungöre häradshöfdingen å hvilken följande dag hvarje mål, som öfrigt är, skall förekomma, der det ej förut blifvit till viss dag utsatt.

6 §.

I tingslag, hvarom ofvan sägs, utfärdas stämning till första rättegångsdagen af visst allmänt sammanträde; och skall, der enligt 12 Kap. 1 § Rättegångsbalken eller eljest lagligen uppskof i mål bort meddelas till nästa ting, uppskofvet ske till nästa allmänna sammanträde, eller, om längre rådrum erfordras, till annat sammanträde under samma eller följande ting.

I dessa tingslag skall jemväl, i fall som afses i 12 Kap. 2 och 3 §§ Rättegångsbalken, å part, hvilken icke inställer sig å allmänt sammanträde innan detta afslutadt är, tillämpas hvad i nämnda §§ stadgas om påföljd af parts uteblifvande från ting.

7 §.

När mål å allmänt sammanträde blifvit till slut fördt, skall dom afkunnas innan sammanträdet ändas, om den dessförinnan författas kan, men eljest å nästa allmänna sammanträde under tinget. Har mål, som blifvit till slut fördt å sista allmänna sammanträdet, ej kunnat då afgöras, må med doms afkunnande och tingets afslutande anstå till särskildt sammanträde, hvilket dock ej må hållas sednare än medlet af Juli månad för vårtinget och Decem-

ber månads slut för höstetinget. Är mål af den vidlyftighet att det ej kan, på sätt här blifvit stadgadt, å nästa allmänna sammanträde under tinget af-dömas, må med domens afsägende anstå till annat allmänt sammanträde under tinget eller, om så erfordras, till tingets slut. Då dom ej genast afkunnas, bör vid målets handläggning tillkännagifvas, när sådant skall ske.

Hvad nu är sagdt om anstånd med doms afkunnande afser icke mål angående häktad.

8 §.

Om tiden, då dom, afkunnad å allmänt sammanträde, skall skriftligen utgifvas, gälle hvad Konungen i ty fall stadgar.

9 §.

I allt hvad till rättegången hörer skall om tingslag gälla hvad genom lag eller författningar angående härads stadgadt är.

Varda två eller flera tingslag af Konungen förenade till ett, skola likväl, derest icke Konungen annorledes förordnar, nämndemän väljas till enahanda antal som tillföre i hvart och ett af dessa tingslag, och fördele härads höfdingen efter samråd med nämnden tjenstgöringen dem emellan.

10 §.

Pröfvar Konungen att, med hänsyn till särskilda förhållanden, något af de tingslag, som här förut blifvit omförmälda, må undantagas från tillämpningen af ofvan meddelade stadganden, eller att i tingslag, som afses i 3 §, allmänna sammanträden må hållas till större antal och å andra dagar än der sägs, gånge som särskildt förordnadt varder; dock må i sistnämnda fall antalet allmänna sammanträden ej i någotdera tingslaget öfverstiga hvad i 2 § bestämmes.

11 §.

I afseende å domsaga med tre eller flera tingslag göres icke genom ofvan meddelade stadganden ändring i hvad lag och författningar föreskrifva; dock må på Konungens pröfning ankomma, om och i hvad mån sådan anordning af tingen, som med denna författning öfverensstämmer, må i ett eller flera af tingslagen införas.

Hvad sålunda förordnad är skall till efterrättelse gälla från och med början af år 1875."

I närmaste sammanhang med denna nådiga proposition har Utskottet till behandling förehåft tvänne inom Andra Kammaren väckta motioner, den ena (N:o 37) af Herr Carl Ifvarsson och den andra (N:o 93) af Herr C. I. Bengtsson, hvilka föreslagit:

Herr *Ifvarsson*: "att Riksdagen för sin del antager såsom lag det af komiterade utarbetade, vid min sistlidne lagtima riksdag afgifna motion N:o 90 bilagda och jemte motionen till Lag-Utskottet remitterade *Förslag till stadga angående underdomstolarne på landet*, med dertill hörande författningar af den natur, att Riksdagen rörande dem eger beslutande rätt; samt att, i sammanhang dermed, Riksdagen aflåter en underdånig skrifvelse, med anhållan att Kongl. Maj:t vid reglering af domsagor och tingslag täcktes tillse, dels att domkretsarne — der ej ööfvervinnerliga lokalhinder ligga i vägen — ej blifva större, än att de tingssökande få högst fyra mil till tingsstället, dels att de mindre städernas förläggande under landsrätt må, der sådant lämpligen kan ega rum, genom domsagoregleringen underlättas samt med görligaste första verkställas, dels ock slutligen att, till dess regleringen blir fullbordad, i fullmakterna för de häradshöfdingar, som under denna tid utnämnas, det villkor införes, att de må vara skyldige öfvertaga domare-embetet äfven i de inom domsagan liggande mindre städer samt i öfrigt åtnöjas med den fördelning af domsagan eller förändring af dess gränser, som af en blifvande reglering kan betingas;" och

Herr *Bengtsson*: "1:o. Att häradsrätterna, med bibehållande af endast sex ledamöter af nämnden, hvilka varda så som förut af kommunerna valda, utgöras af såsom förr en ordinarie domare och tillika en notarie, hvilken må i domstolens beslut deltaga och tillika vara protokollsförare, men ej befatta sig med advokatyrt vid den domstol, hvarvid han är anställd; och hvilken nya tjänsteman, efter att i vissa år hafva tjänstgjort i Kongl. Hofrätten, bör hafva i samma ort, innan han såsom tillförordnad domare intager ordinarie domarens ställe, bevisat flera ordinarie ting, samt att han för öfrigt bör biträda ordinarie domaren och af honom aflönas.

2:o. Att det bör vid högt vite åligga hvarje landsdomare, så väl ordinarie som tillförordnad, att vid hvarje tings slut, eller den dag då domar och utslag afkunnas, hafva dessa fullständigt utskrifne till utlösen af de rättsökande."

Utskottet anser sig böra i första rummet tillse, hvilketdera förslaget, det af Kongl. Maj:t framlagda eller komiterades, öfver hufvud taget må tillerkännas företräde framför det andra.

Det torde ej finnas mer än en mening derom, att en genomgående omarbetning af vår rättegångsordning är af behofvet påkallad. Men först i

sammanhang dermed kan frågan om domstolsorganisationen erhålla sin lösning. De föreliggande förslagen, komiterades lika väl som Kongl. Maj:ts, måste derföre betraktas, icke såsom en definitiv anordning af underdomstolarne på landet och deras verksamhet, utan fastmera, jemväl med hänseende till den emotsedda regleringen af domskretsarne eller tingslagen, endast såsom en åtgärd, afsedd att, i afbidan på de mera omfattande förändringar, hvilka efter föregången behörig utredning kunna finnas lämpliga, men icke utan tidsutdrägt kunna genomföras, i någon mån afhjelpa den öfverklagade långsamheten i lagskipningen.

Under sådant förhållande synes en författning i denna syftning böra så mycket som möjligt begränsas till sin omfattning, så att den upptager endast sådana bestämmelser, hvilka äro nödvändiga för det åsyftade ändamålets vinnande. I detta afseende har Kongl. Maj:ts förslag ett obestridligt företråde framför komiterades, hvilket sednare gör flera särskilda lagförändringar och nya lagbestämmelser behöfliga, då deremot det förra, stående i närmare harmoni med lagen i öfrigt, icke leder till dylika rubbningar af det bestående.

De inom Högsta Domstolen gjorda anmärkningar i afseende på ej mindre den af komiterade föreslagna nya institutionen af en biträdande domare, än äfven den ifrågakämda minskningen i antalet af domför nämnd innefatta för Utskottet tillräckliga skäl att afstyrka bifall till komiterades förslag härutinnan.

Vid en jemförelse af detta förslag med den nådiga propositionen framgår, att begge äro i det närmaste lika mycket egnade att bereda en ökad skyndsamhet i lagskipningen. Enligt komiterades förslag skulle, i domsaga med ett tingslag, hållas lagtima ting hvarje månad, med undantag för Januari, eller inalles under året ellofva ting, och i domsaga med två tingslag hvarannan månad, eller inalles sex ting årligen i hvarterdera tingslaget. Enligt Kongl. Maj:ts proposition åter skulle i de tingslag, der den nya ordningen komme att gälla, antalet af *allmänna sammanträden*, hvilka äro jemförliga med de af komiterade föreslagna månadliga tingen, uppgå till tio i domsagor med ett tingslag och fem i dem som bestå af två tingslag, eller, der särskilda sammanträden för lagtima tingens afslutande erfordrades, tolf i de förra och sju i de sednare domsagorna.

Visserligen måste det medgifvas, att komiterades förslag erbjuder fördelen af ett ordinarie sammanträde årligen mera, än som enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle ega rum; men denna fördel synes ej vara af den betydelse, att den förmår uppväga de dermed förknippade olägenheter, bland hvilka förnämligast må framhållas, dels att komiterades förslag förutsätter institutionen af en biträdande domare, såsom nära nog nödvändig, dels ock
att

att detsamma för de domsagor, der den nya lagen vunne tillämpning, komme att rubba den gamla uppfattningen af ett ordinarie ting såsom ett afslutadt helt för sig och följaktligen medföra behovet af ändringar i lagarne om lagfart, äktenskapsförord m. m., såsom komiterade ock föreslagit. Dessa olägenheter har Kongl. Maj:t i det nådiga förslaget undvikit, derigenom att detta, i nära öfverensstämmelse med hvad lagberedningen föreslagit, med bibehållande af tingsbegreppet mera oförändradt, ordnar de allmänna sammanträdena i tvänne genom sommar- och julferier åtskilda grupper, hvilka hvar för sig utgöra ett lagtima ting. Den något större tidsutdrägt i afseende på lagfart, som till följd häraf i allmänhet blefve erforderlig, innan fastebref kunde meddelas, bör icke kunna framkalla några synnerliga betänkligheter, då en förändrad, mera tidsenlig lagstiftning angående lagfart och inteckning icke längre kan låta vänta på sig. Och beträffande de i Kongl. Maj:ts förslag bestämda sommar- och julferier, så torde dessa ej medföra några afsevärda olägenheter, då utan tvifvel på de flesta ställen särskilda sammanträden komme att hållas dels i Juli för vårtingets och dels i December för höstetingets afslutande. För öfrigt må härvid erinras, att jemväl i komiterades förslag en månads julferier förunnats domaren i domsaga med endast ett tingslag. Hvad angår sommarferierna, torde dessa med hänseende till allmänhetens vanor och bekvämlighet vara lämpliga, på samma gång de äro nödvändiga för att domaren skall hinna att hålla egodelnings- och andra syneförrättningar.

På grund af det nu anförda och under åberopande af hvad de vid den Kongl. propositionen fogade bilagor i öfrigt innehålla till stöd för Kongl. Maj:ts förslag, anser Utskottet detta böra föredragas framför det af komiterade uppgjorda; och får Utskottet, som förbehåller sig att här nedan särskildt afgifva yttrande rörande vissa af komiterade föreslagna och af enskilda motionärer nu ifrågakädda lagförändringar, alltså vördsamt hemställa,

1:o) att Herr Carl Ifvarssons motion i hvad den afser antagande af komiterades förslag i dess helhet ej måtte af Riksdagen bifallas.

Härmed anser Utskottet sig jemväl hafva besvarat Herr C. I. Bengtssons ofvanberörda motion, så vidt den innefattar yrkande, att antalet af ledamöter i häradsnämnden måtte minskas; och hvad angår samma motionärs förslag att, jemte domaren, skulle anställas en notarie, "hvilken må i domstolens beslut deltaga och tillika vara protokollsförare", så och då motionä-

ren härvid fästet det vilkor, att domaren skulle aflöna notarien, men det ej torde vara lämpligt, att tillförbinda en ordinarie tjänsteman att aflöna en annan sådan, synes redan detta utgöra tillräckligt skäl för afslag å motionärens framställning i denna del.

Beträffande den sednare delen af Herr Bengtssons motion, hvori yrkas, att domaren skulle genom högt vite tillhållas att vid tings afslutande hafva domar och utslag fullständigt utskrifna till utlösen af vederbörande, så torde endast behöfva erinras, att gällande författning angående expeditionslösen innehåller erforderliga bestämmelser i detta afseende.

På dessa skäl hemställer Utskottet,

2:o) att Herr C. I. Bengtssons ifrågavarande motion så i ena som andra delen måtte af Riksdagen lemnas utan vidare afseende.

I ordningen följer nu för Utskottet att afgifva slutligt yttrande i anledning af Kongl. Maj:ts förenämnda nådiga proposition. Af hvad här ofvan i 1:sta punkten blifvit anfördt framgår, att Utskottet för sin del gillar den plan och de principer, i öfverensstämmelse hvarmed detta förslag blifvit uppgjort; och som Utskottet vid verkställd granskning af de särskilda stadgandena ej funnit anledning till någon anmärkning, får Utskottet tillstyrka,

3:o) att Kongl. Maj:ts nådiga proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Carl Ifvarsson har i sammanhang med framläggandet af komiterades förslag till stadga angående underdomstolarne på landet påyrkat, bland annat, att Riksdagen måtte aflåta underdånig skrifvelse med anhållan att Kongl. Maj:t vid reglering af domsagor och tingslag täcktes tillse att domkretsarne, der ej ööfvervinnerliga lokalbinder ligga i vägen, icke blifva större än att de tingssökande få högst fyra mil till tingsstället. En sådan underdånig framställning kunde svårligen uppfattas annorlunda än såsom en önskan å representationens sida att Kongl. Maj:t måtte, med iakttagande af berörda regel, utan vidare omständigheter foga anstalt om reglering af domsagor och tingslag. Det torde dock vara tvifvel underkastadt, huruvida en dylik åtgärd vore öfverensstämmande med allmänna meningen i de särskilda orterna. Enligt Utskottets åsigt bör regleringen icke på en gång, utan endast småningom, genomföras, i den mån behovet deraf gör sig gällande inom

de olika orterna. Lämpligast torde därför vara, att företrädesvis låta det ankomma på menigheterna att taga initiativet, eller åtminstone på frivillighetens väg sjelfva medverka till ändamålets vinnande.

I sådan syftning hafva Rikets Ständer ock uttalat sig uti sin ofvanberörda underdåniga skrifvelse den 28 Maj 1866, der det heter: "Rikets Ständer antaga nemligen, att menigheterna villigt skola underkasta sig att i någon mån uppoffra den fördel, de för närvarande kunna ega af tingsställenas närbelägenhet, om de genom en lagförändring i ofvan antydd syftning erhålla visshet, att en dylik uppoffring skall medföra den vida större fördelen af oftare återkommande rättegångstillfällen, och att det icke skulle möta alltför stora svårigheter att förmå härader och tingslag till frivillig sammanslutning för gemensam jurisdiktion, om det för alla blir uppenbart att rättvisan derigenom blir, åtminstone i afseende på tiden, för dem alla tillgängligare. Det är genom en sådan menigheternas frivilliga medverkan och försakelse af vissa nu åtnjutna förmåner, som, enligt Rikets Ständers förhoppning, den ifrågavarande förändringen skall kunna genomföras; och då orternas innevånare i detta afseende bäst torde känna sina egna behof, så synes det Rikets Ständer icke ens välbetänkt att, utan en sådan medverkan, försöka sakens genomförande."

Det torde således få antagas såsom alldeles gifvet, att Kongl. Maj:t i hvarje särskildt fall lemnar vederbörande menigheter tillfälle att yttra sig i saken, innan Kongl. Maj:t förordnar om någon förändring i ifrågavarande hänseende; och om det någongång inträffar, att två eller flera tingslag önska att blifva förenade till ett, oberoende deraf att en mindre del af befolkningen derigenom finge öfver fyra mils väg till det gemensamma tingsstället, skulle det vara mindre tjenligt, om Kongl. Maj:t, till följd af en på förhand uppställd regel, såge sig förhindrad att gå befolkningens enhälliga önskan tillmötes. Den af motionären föreslagna underdåniga framställningen kunde således hafva till följd, å ena sidan, på sätt förut är anmärkt, att Kongl. Maj:t funne sig föranlåten vidtaga en reglering, som, ehuru uppfyllande det af Riksdagen ifrågaställda villkor, dock icke öfverensstämde med menigheternas önskningsar, men å den andra, att en af menigheterna eftersträfvad reglering, med hänsyn till samma villkor, icke blefve medgifven.

Enligt Herr Carl Ifvarssons motion skulle Riksdagen i den ifrågaställda underdåniga skrifvelsen vidare anhålla, att de mindre städernas förläggande under landsrätt måtte, der sådant lämpligen kunde ega rum, genom domsagergleringen underlättas samt med görligaste första verkställas. Ur konstitutionel synpunkt har man funnit betänkligt att vidtaga en sådan anordning så länge ännu grundlagen sammanbinder städernas jurisdiktion med deras representationsrätt på ett sätt, som gör att en förändring i den förra medför rubbning i den sednare. Ty då 13 § 2 mom. Riksdags-ordningen innehåller,

att de städer, hvilka icke hafva egen jurisdiktion, i fråga om riksdagsmannaval till Andra Kammaren räknas till landet, så följer deraf, att om rikets mindre städer till något betydligare antal lades under landsrätt, det antal platser Riksdags-ordningen ansett nödigt förbehålla åt städernas representanter komme att väsendtligen förminskas. Just för att undanrödja detta hinder för de mindre städernas förläggande under landsrätt har af innevarande Riksdag antagits att hvila till vidare grundlangsenlig behandling ett af Konstitutions-Utskottet framställt förslag till ändring i åberopade grundlagsparagraf, i syfte att göra städernas representationsrätt oberoende af deras jurisdiktion. I anseende till de ifrågavarande städernas obetydlighet, torde, i fall det framdeles finnes lämpligt att förlägga en eller annan af dem under landsrätt eller eljest förena stad och land till en domkrets, något hinder i detta afseende icke möta deraf att domsagaregleringen för landet föregått, och denna synes därför kunna utan olägenhet verkställas fullkomligt oberoende af hvad i förra hänseendet sedermera kan inträffa. I allt fall lärer Kongl. Maj:t jemte öfrige vederbörande icke underlåta att vid sådana regleringar taga i behörigt betraktande möjligheten och sannolikheten deraf att någon stad kan komma att förenas med den ena eller andra jurisdiktionen på landet.

På sätt den af Kongl. Maj:t till 1868 års Riksdag afgifna berättelse om hvad i riket och dess styrelse sig tilldragit utvisar, har Kongl. Maj:t, i anledning af Rikets Ständers i ofta berörda underdåniga skrifvelse den 28 Maj 1866 derom framställda begäran, förklarar, "att den som hädanefter till häradshöfdinge-embete varder i nåder utnämnd, skall tillsvidare vara skyldig underkasta sig den förändring icke allenast, på sätt hittills i häradshöfdingefullmakter stadgats, i löneförmåner, utan jemväl i domsagans område, som framdeles kan blifva bestämd, samt anbefallt hofrätterna att, då häradshöfdinge-embete kungöres ledigt, om detta vilkor i kungörelsen införa underrättelse." Sådant har ock, enligt hvad Utskottet inhemtat, sedermera städse iakttagits. Det torde följaktligen vara öfverflödigt att Riksdagen nu gör förnyad underdånig framställning i detta afseende, såsom Herr Carl Ifvarsson i sin motion slutligen yrkat.

Af dessa skäl får Utskottet hemställa,

4:o) att Herr Carl Ifvarssons i nu omhandlade hänseenden framställda förslag måtte af Riksdagen lemnas utan vidare afseende.

I 11 kap. 1 § Rättegångs-balken är stadgadt, att domaren, då han utfärdar stämning, skall deri nämna "käranden och saken, så ock å hvad ort och dag den bör till svars komma, som stämd varder;" och är vidare genom Kongl. resolutionerna på allmogens besvär den 17 September 1723, § 82, och den 16 Mars 1739, § 68, förordnadt, att stämningar till häradsrätt skola

ställas å första rättegångsdagen af tinget, vid hvars början det åligger domaren att bestämma och för parterne tillkännagifva den dag, då de böra vara tillstädes, för att sin talan utföra.

Med anmärkning, hurusom föreskriften att stämning skall ställas å tingets första dag medförde betydliga olägenheter för parter och vittnen, särdeles i de härader eller tingslag, der tinget fortginge i flera dagar, har Herr *L. J. Lönnberg* uti en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 129), i ändamål att dagen för målets handläggning måtte i stämningen utsättas, föreslagit, "att hvad genom Kongl. resolutionerna på allmogens besvär den 17 September 1723 och den 16 Mars 1739 finnes stadgadt angående stämningens ställande på första tingsdagen måtte till all kraft och verkan upphävas."

Då domaren eger uppdraga åt andra att utfärda stämningar, kan han ej alltid på förhand bestämma dag för ett instämndt måls handläggning. Motionärens förslag kan för den skull svärligen helt och hållet bifallas, med mindre tillika stadgas, att stämning alltid skall utfärdas af domaren sjelf. Det torde dock vara tvifvel underkastadt, huruvida allmänheten, för vinnande af den ifrågakämda reformen, skulle vilja uppoffra förmånen att kunna i hemorten uttaga stämning utan att behöfva för detta ändamål anlita domaren.

Efter hvad Utskottet inhemtat lärar emellertid i domsagor med ringa omkrets icke alltid vara förhållandet att domaren uppdrager åt andra personer att utfärda stämningar; och äfven i de tingslag, der dylikt uppdrag lemnas, är det ingalunda sällsynt, men tvärtom vanligt, att en och annan stämning utverkas hos domaren. I större tingslag brukas understundom redan nu att, med afseende på svarande parternes hemvist, på förhand bestämma vissa dagar för mål från särskilda socknar. Fall torde följaktligen ganska ofta inträffa, då dagen för målets handläggning kan utan olägenhet i stämningen utsättas. I sådana fall synes detta, såsom ländande till den rättsökande allmänhetens bekvämlighet, böra ega rum.

På grund häraf och under förutsättning att Kongl. Maj:ts i tredje punkten omhandlade nådiga proposition vinner Riksdagens bifall, får Utskottet hemställa,

5:o) att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning, så lydande: "Med ändring af hvad stadgadt är derom, att alla stämningar till häradsrätt skola ställas å första rättegångsdagen af tinget eller sådant allmänt sammanträde, som i Kongl. Förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om härads-ting den — — — sägs, göres till 11 Kap. 1 § Rättegångs-balken följande tillägg: Kan ej i stämning till häradsrätt den dag bestämmas, då saken företagas skall;

varde stämningen ställd å första rättegångsdagen af tinget eller allmänna sammanträdet; och utsätte i ty fall domaren, vid tingets eller sammanträdet början, dag för sakens handläggning, der den ej genast förekomma kan.

Hvad sålunda förordnad är skall till efterrättelse gälla från och med början af år 1873.“

Med föranledande af Herr Carl Ifvarssons motion öfvergår Utskottet nu till det af komiterade uppgjorda förslag till förändringar i afseende på de stadganden, hvilka innefattas i 2, 3 och 4 §§ af 12 Kap. Rättegångsbalken.

Till stöd för sitt förslag härutiinnan hafva komiterade anført, att dessa förändringar voro dels ovilkorligen betingade af den föreslagna nya ordningen för tingen och dels påkallade af angelägenheten att lägga hinder i vägen för en tredskande part att oskäligt utdraga rättegången. Genom föreslagna stadgandet att part ej skall anses uteblifven innan han försummat tvänne upprop, ej heller då han, innan Rätten till dom öfverlagt, infinner sig före tingets slut å landet eller rättegångsdagens slut i stad, hade man velat bereda parten tillfälle att upprätta en måhända ofrivillig försummelse, så vidt sådant låte sig förena med motpartens skäliga anspråk, att ej för länge uppehållas i sin rätt och med angelägenheten att ej för mycket uppehålla domstolen i dess verksamhet. Att deremot tillåta en part, som vid tinget uteblifvit, att, sedan målet blifvit af den andre öfverlemnadt till afgörande och dom utlofvad å nästa ting, först dervid infinna sig för att utföra sin talan, skulle vara detsamma, som att uppmäna till en tredska, hvilken kunde föranleda det ena onödiga uppskofvet efter det andra. Sedan t. ex. käranden öfverlemnadt saken till pröfning och förvissat sig, att svaranden uteblifvit hela tinget, saknade han skäl att infinna sig å nästa ting, då han endast hade att lösa protokoll, hvilket kunde ske genom någon annan. Tillåtes nu svaranden att då komma tillstädes med genmäle, hvaröfver käranden borde höras, så skulle uppskof ännu ett ting föranledas; och om svaranden ej heller då infunne sig, utan vore berättigad att å tredje tinget genmäla kärandens yttrande, kunde på detta sätt målets afgörande fördröjas nästan i oändlighet.

Delande dessa åsigter får Utskottet, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad komiterade i ifrågavarande hänseende föreslagit och under enahanda förutsättning, som i nästföregående punkt sägs, hemställa,

6:o) att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning, hvarigenom förordnas, att 2, 3 och 4 §§ af 12 Kap. Rättegångsbalken skola erhålla följande förändrade lydelse:

2 §. Blifver kâranden förfallolöst ute; varde saken på den stämning ej mera upptagen, och gälde han svaranden dess kostnad, der denne när är och det äskar.

Kommer kâranden å föresatt tid, men svaranden ej och låter ej laga förfall framte; viser kâranden, att svaranden stämning i laga tid fått; döme då Rätten i saken, på de skäl kâranden företer, och före i domen in, huru den, som vunnit, sin vederpart om domen kungöra skall, som i 4 § sägs. Kommer svaranden sedan innan tid till vad ute är, och begär vädja; hafve der lof till, och Rätten, dit vädjadt är, döme i hufvudsaken. Kommer han ej inom nämnda tid; njute återvinning som i 4 § sägs; och gånge domen i sådant återvinningsmål till utmätning, der kâranden det äskar; och han hafve våld lyfta det, som utmätt är, om han full borgen derfor ställer.

Vållas, genom svarandens utevaro, uppskof med målet, böte han från och med tio till och med etthundra daler. Viser han å nästa ting å landet, eller inom en månad i stad, att han förfall haft och ej kunnat Rätten det kungöra; gånge böterna åter.

3 §. Ej skall part anses hafva från Rätten uteblifvit, innan han ropats upp tvänne gånger, minst en half timme emellan hvarje gång, och vid begge upproppen borta varit. Kommer han sedan under samma ting å landet, eller å samma rättegångsdag i stad, innan Rätten till dom öfverlagt, att sin talan utföra; böte, för upprops försummelse, fem daler.

4 §. Hvar som dom vunnit, efter ty i 2 § sägs, kungöra den, sedan tid till vad förbi är, sin vederpart; eller söke utmätning derå, så tidigt att vederparten kan låta saken instämma till nästa ting å landet, och i staden inom en månad, att återvinning söka. Gör han det ej, som vunnit; njute den, som tappat, samma tid, sedan han tillsagd varder. Pröfvas det, att han för fattigdom ej orkar fullgöra domen, inom den tid som sagdt är; hafve ändå makt att söka återvinning. Är det, som dömdt är, sådant, att återvinning varder onyttig, der domen fullgöras skulle; då gånge den ej till fullbordan. Försummar den, som tappat, den tid nu föresatt är; hafve sedan ingen talan till återvinning.

Hvad sålunda förordnadt är skall till efterrättelse gälla från och med början af år 1873."

På sätt komiterade i sina motiver till föreslagen ändring af 2 kap. 13 § Kyrkolagen anført, har erfarenheten visat, att i allmänhet tingsmenigheten föga begagnar sig af tillfället att öfvervara tingspredikan, i synnerhet då den hålles annorstädes än å tingsstaden. Gudstjensten vid tingen är följaktligen numera till egentligen för domstolens ledamöter. Vid sådant förhållande synes gällande lag härutinnan lämpligen kunna så ändras, att gudstjenst förrättas endast vid årets början, såsom i fråga om stadsdomstolarne redan är stadgadt. Till en slik förändring af kyrkolagen har kyrkomötet, uppå Kongl. Maj:ts derom i skrifvelse den 2 September 1868 framställda begäran, redan lemnat sitt samtycke.

Utskottet får derföre, i anledning af Herr Carl Ifvarssons motion och i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad komiterade i detta afseende föreslagit, hemställa,

7:o) att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning, så lydande:

"Med ändring af hvad i 2 kap. 13 § Kyrkolagen och 2 kap. 3 § Rättegångsbalken stadgas om gudstjenst vid häradsting, förordnas, att vid underdomstol å landet skall endast å det lagtima ting, som först på året infaller, innan rätten till domsäte träder, gudstjenst förrättas.

Hvad sålunda förordnadt är skall till efterrättelse gälla från och med början af år 1873."

Derest Riksdagen, på sätt Utskottet i tredje punkten tillstyrkt, gillar Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting, torde Riksdagen finna och för sin del besluta,

8:o) att 6 § i Kongl. förordningen om landsting den 21 Mars 1862 skall erhålla följande förändrade lydelse:

"Val till landstingsman för härad eller tingslag, der det bör genom valmän verkställas, skall förrättas å första rättegångsdagen af lagtima sommartinget i häradet eller tingslaget, men, der sommarting icke hålles, å första rättegångsdagen af lagtima vintertinget. I de orter, der Kongl. förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting den — — — länder till efterrättelse, skall valet förrättas å första rättegångsdagen af det allmänna sammanträde, som efter April månads utgång

gång först infaller. Möter hinder för valets verkställande å tid, som sagd är, förrättas det å dag, som valförrättaren utsätter och behörigen kungör. Valmännen skola utan särskild ankallelse sig vid valet personligen inställa.

Häradsrättens ordförande är valförrättare.

Der valet sker omedelbart i kommunalstämma, skall det vara före Juni månads utgång verkställt.

Inom samma tid bör ock landstingsmannaval i stad hafva försiggått."

I afseende på stadgandet i 1 kap. 1 § Rättegångs-balken, att Häradsnämnden skall bestå af tolf "bönder", har Herr *Lars Ersson* uti en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 163) anmärkt, att detta stadgande vore olämpligt, då något egentligt bondestånd numera ej finnes i vårt land; yrkande motionären derföre, att berörda lagrum måtte varda ändradt till följande lydelse: "Underrätt å landet är Häradsrätt. Der dömer häradshöfding med tolf *jordbrukare*, som i häradet bo och dertill valde äro — — — varit."

Riktigheten af motionärens berörda anmärkning måste erkännas. Häraf följer dock icke att till ledamöter i häradsnämnden böra väljas endast jordbrukare, såsom motionären föreslagit. Då nämndens förnämsta uppgift är, att utöfva folkets andel i lagskipningen, att dervid representera det allmänna vettet och rättskänslan, synes rättigheten att välja nämndeman, liksom valbarheten, böra bestämmas hufvudsakligen efter samma grunder, som i fråga om kommunaluppdrag i allmänhet äro gällande.

Enligt nu varande lag eger nämndeman rättighet att bibehålla sin befattning så länge han det vill. Lika med ofvanförmälde komiterade anser Utskottet, att sådant strider emot sjelfva den grund, folkets förtroende, hvarpå nämndemansinstitutionen hvilar. Om ett misstag vid val till nämndeman blifvit begånget, bör det finnas en möjlighet att någon gång rätta detsamma. Någon viss tid torde derföre böra bestämmas, efter hvars förlopp nytt val skall ega rum. Det i ifrågavarande lagrum jemväl förekommande stadgande, att ej någon, som ur nämnden afgått, skall vara skyldig att låta sig åter invälja förr än ordningen ånyo till honom kommer, sedan de öfriga, som väljas kunna, äfven varit nämndemän, strider så uppenbart emot folkets tillbörliga rättighet att välja endast den, som kan värdigt fylla kallet, att vidare motivering af dess upphäfvande ej torde erfordras. Genom bestämmande af den tid, efter hvars förlopp man är skyldig underkasta sig omval, till sex år, såsom komiterade föreslagit, synes vara tillräckligt sörjdt derför, att icke någon allt för mycket besväras.

På nu anförda skäl och med anledning af ej mindre Herr *Lars Erssons* berörda förslag än äfven Herr *Carl Ifvarssons* motion får Utskottet, i

hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad komiterade uti förevarande hänseende föreslagit, hemställa,

9:o) att Riksdagen måtte för sin del besluta den förändring af 1 kap. Rättegångs-balken, *dels* att, i stället för 1 §, införas tre §§ med följande nummer och lydelse:

"1 §. Underrätt å landet är Häradsrätt. Der dömer Häradshöfding med tolf män, som dertill valde äro. De tolf kallas Häradsnämnd. Då ledigt rum i Nämnden fyllas skall, varde i den valkrets, för hvilken ledigheten inträffat, val hållet å kommunalstämma. Äro flera socknar, eller socknedelar, till gemensam valkrets förenade, bestämme Rätten, å hvilken sockens kommunalstämma valet förrättas skall. En hvar, som i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad är, ege rösträtt vid nämndemansval inom den valkrets han tillhör; och hafve hvarje röstande en röst. Vid lika röstetal skilje lotten.

2 §. Till Nämndeman är valbar hvarje inom valkretsen bosatt välfrejdad man, som är 25 år gammal och själf vid nämndemansval rösträtt eger; dock ej den, som står under förmynderskap eller annans husbondevälde, ej heller någon, som är i Konungens eller rikets tjenst. Nämndeman väljes för sex år, dock med rätt för den valde att efter två år från tjensten afgå. Flyttar Nämndeman ur valkretsen eller viser eljest giltigt hinder, då må Rätten honom entlediga, ändå att han ej två år tjenstgjort. Nämndeman som berättigad är att från tjensten afgå, skall dock tjensten fortfarande bestrida, till dess besked till domaren inkommit, att annan vald blifvit. Den som fyllt sextio år, vare ej skyldig att i Nämnd tjenstgöra. Ej eller vare någon pliktig att, sedan han ur Nämnden afgått, åter inträda förr, än efter sex år.

3 §. Är någon missnöjd med nämndemansval; ege deröfver hos Rätten klagan föra; men valet lände ändå till efterrättelse, der ej Rätten annorlunda förordnar. Den valdes behörighet ege Rätten pröfva, ändå att klagan ej föres;"

dels ock att 10 § skall erhålla följande lydelse:

"Nu hafver Häradshöfding förfall, att han sitt embete ej förrätta kan; kungöre det Hofrätten. Pröfvas det lagligt; förordne Hofrätten en skicklig man, som embetet i hans ställe förestår. Samma lag vare om Borgmästare,

der Rådstufvurätten utan honom ej domför är. Hafver Nämndeman förfall, och varder förty Häradsrätten ej domför, eller saknas eljest fulltalig Nämnd, i andra fall än det, som i 13 kap. 4 § sägs, kalle Häradshöfding af dem, som närmast bo, och till Nämndemän väljas kunna, en eller flera, efter ty som behofvet fordrar."

Herr *Sven Nilsson* i Österslöt har genom en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 88) framställt det förslag, "att för brottmål, som handläggas å urtima ting, Häradsrätt må vara domför, då jemte Häradshöfding tre eller högst fem nämndemän i Rättens förhandlingar och beslut deltaga".

I sammanhang härmed har Utskottet, med anledning af Herr Carl Ifvarssons motion till pröfning förehaft komiterades förslag om nedsättning i antalet af nämndemän vid husesyner i allmänhet.

De brottmål, hvilka å urtima ting handläggas, afse uteslutande grofva brott, der det är fråga om den personliga frihetens, stundom om livets förlust. Vid sådant förhållande och med afseende på nämndemans-institutionens ofvan antydda betydelse, kan Utskottet icke inse, hvarföre antalet af domför nämnd här skulle vara mindre än vid lagtima ting.

Deremot och då i författningarne angående husesyner å militie bostäl-
len och prestebol två till sex nämndemän ansetts tillräcklige vid dessa syner, lärer något större antal icke vara behöfligt för andra husesyner, hvilka det åligger domaren att verkställa; hvarföre Utskottet hemställer,

10:o) att Riksdagen måtte, med afslag å Herr Sven Nilssons gjorda framställning, för sin del besluta en författning, så lydande:

"Hvad i särskilda författningar är stadgadt derom, att, vid vissa husesyner, syneförrättaren må ega, sig till birräde, tillkalla minst tvänne nämndemän eller flera, högst half nämnd, allt eftersom syneförrättaren för synens vidlyftighet pröfvar, skall gälla äfven om andra husesyner, som af domare med nämnd förrättas skola."

Stockholm den 22 April 1872.

På Utskottets vägnar:

ERIC SPARRE.

Reservationer:

af Herr Grefve *Mörner*, emot den i 9:de punkten af Utlåtandet gjorda hemställan.

af Herr *von Sydow*, emot 6:te, 8:de och 9:de punkterna.

af Herr *Carlén*: "Frågan om förändrad lagstiftning angående underdomstolarne å landet har allt hitintills hufvudsakligen inskränkt sig till det spörjsmålet, huruledes dessa domstolar skulle kunna göras permanenta och huruledes nämndemansinstitutionen borde ombildas, så att äfven andra medborgare än "bönder" blefve berättigade att deltaga i lagskipningen. Men genom Kongl. Maj:ts nådiga proposition af den 22 nästlidne Mars har frågan tagit vida större omfång. Den nådiga propositionen inledes nemligen med det förklarande, att Kongl. Maj:t "anser en fullständig utredning böra göras derom, huruvida en sådan ombildning af underdomstolarne må verkställas, att de samtliga komma att bestå af flere lagfarna ledamöter"; i sammanhang hvarmed tillkännagifves, att detta varit skälet, hvarför Kongl. Maj:t gifvit lagförändringen i ämnet en inskränktare omfattning än särskildt förordnade komiterade föreslagit i den af dem utarbetade och af enskild riksdagsman till antagande af Riksdagen nu framlagda "Stadga angående allmänna underdomstolarne å landet".

Derest man, såsom tillbörligt är, tacksamt erkänner den framåtseende omtanke regeringen ådagalagt, då den väckt till lif ett hitintills för representationen främmande spörsmål; så vill det synas som om denna erkänsla ej kunde visa sig lämpligare, än dymedelst att representationen begagnar det tillfälle, som regeringens oförmälda meddelande erbjuder, för att uttala sig, huruvida ett utbyte af nuvarande domstolsform mot en kollegial anses önskvärd eller ej. Blir detta uttalande nekande, så besparar man regeringen alla vidare besvär med den antydda utredningen och Chefen för Justitiedepartementet kan, ostörd deraf, med sin lagbyrå genast egna sina krafter åt de många andra lagstiftningsfrågor, som fordra sin snara lösning.

Det är af sådan anledning jag tillåter mig här vidröra detta ämne; och jag bekänner dervid uppriktigt, att jag för min del anser institutionen *domare med nämnd* såsom första instans ega för vårt land och våra förhållanden ett afgjort företräde framför den kollegiala domstolsformen, och sådant ej endast af ekonomiska, utan äfven af juridiska och politiska skäl.

Hvad angår den *ekonomiska* sidan af saken, så lærer ej erfordras någon vidlyftig utredning för att inse att den ifrågasatta nya institutionen blir kostsammare än den nuvarande. Det är uppenbart, att tre domare blifva dyrare att aflöna än en, likasom det torde kunna antagas att ett domarekollegium på landet snart lærer fordra, såsom i de flesta städer, biträde af aflönade notarier och andra biträden.

Ser man åter saken från *juridisk* synpunkt, så må ju vara möjligt att sjelfva lagtolkningen blir mognare öfvervägd om tre jurister deri deltaga. Men huru många mål förekomma väl vid våra landtdomstolar, som taga i anspråk någon stor grad af lagtolkningsförmåga? Man kan ju för dessa få mål betrakta underdomstolarnes utslag såsom ett projekt-utslag och vända sig till det kollegium som kallas Hofrätt, för att få saken ytterligare pröfvad: hela kostnaden därför är efter vanlig taxa 15 riksdaler. Härmed må emellertid vara huru som helst. Det vissa är, att det ej endast är tolkning af lag, som förekommer vid en underdomstol. Denna skall föregås af något lika viktigt, nemligen *målets beredande till dom* genom utredning af sakförhållanden, förhör med parter och vittnen m. m.; och det lærer väl ej vara tvifvel underkastadt att mycken oreda kan uppstå, derest tre, i stället för endast en, domare blanda sig deruti. Det var antagligen äfven med särskildt afseende härå den med rätta högt ansedda "Lagkomitén" i sin motivering för bibehållande af enmansdomstolarne på landet yttrade: "Vid första instansen, der en sak beredes till pröfning och får sin egentliga form, är det ej olämpligt att den behandlas af en enda domare". — Vidare kommer *pröfningen af fakta*, hvilken, som bekant är, i många länder med högre juristbildning än hos oss är uteslutande öfverlemnad åt icke-jurister (jury). Så långt tror jag väl ej att man i vårt land bör gå, men det vågar jag påstå, att vid en dylik pröfning har en lagfaren man vida mera gagn af det sunda omdömet hos en förständig nämnd, vald af och ur folket, än af tvänne jurister, så kvalificerade som bisittarne i den kollegiala domstolen antagligen komma att bli. — Ytterligare hör till en god lagskipning *skyndsamhet*, hvilken väl ej kan befordras af den kollegiala verksamheten, hvilken i sig innebär en viss benägenhet för omständlighet och i allt fall nödtvunget betingar icke ringa tidsutdrägt, då ju flere ledamöter icke på samma gång kunna granska alla handlingar och vara beredda med sina vota. — Slutligen torde ingen lagskipning kunna anses rätt ändamålsenlig med mindre den uppehåller enheten eller hvilar på *fasthet i principer*; och med fog kan ifrågasättas, huruvida något kollegium, med den splittring i meningar som derinom kan uppkomma, erbjuder den garanti i afseende å ärendenas likformiga behandling, som en enmansdomstol. Är icke till och med vårt förnämsta domarekollegium, Högsta Domstolen, utsatt för anmärkningar om vacklande i sina domslut i följd af de oberäkneliga voteringarne? Och finnes något, förutom rent af våld och

mannamån, som så undergräver förtroendet till lagen sjelf, som splittrade meningar hos de dömande?

Den viktigaste synpunkt saken erbjuder är emellertid den *politiska*; och för min del hyser jag den fasta öfvertygelse, att den ifrågasatta förändringen just från denna synpunkt måste framkalla de största betänkligheter. Kan man måne i ett land, så demokratiskt som vårt, nog högt uppskatta detta lefvande intresse för lag och rätt, denna lefvande kännedom om lag och rätt, som fostras och utbildas derigenom att folket, genom sina förtroendemän, deltagar i domstolsförhandlingarne och är med i domen? Kan man måne i ett land, som saknar och ännu *kan* sakna advokater, nog högt värdera en domstols-formation, som i och för sig tvingar domaren att hjälpa parterne med sakens utredande och att, vid bedömande af de så ofta förekommande frågor, hvilka ligga utanför den juridiska kunskapssfären, inhemta råd och upplysningar af personer, särskildt utsedda för att vägleda domaren i fråga om folkets uppfattningar och ortens egendomliga förhållanden samt egande en personalkännedom, som en kollegiidomare aldrig kan i lika hög grad förvärfva? Skattar man, såsom sig bör dessa fördelar af vår gamla, af folkets synnerliga förtroende ännu uppburna domstolsorganisation, så vill det förefalla som om valet emellan detta gamla bepröfvade och det nya opröfvade skulle vara lätt gjordt, utan behof af den i den nådiga propositionen bebadade utredningen. Eller finnes det någon, som ej inser att underdomstolar, bestående endast af jurister, så småningom skulle hos folket förqväfva intresset för lagarne, förskingra kunskapen om desamma samt slutligen göra det lika omöjligt för menige man i vårt land, som i andra med kollegiala domstolar hugnade länder, att sjelf handhafva sina juridiska angelägenheter och sjelf bevaka sin rätt inför domstol?

Är det nu så, att den nuvarande formen för underdomstolarne på landet har, äfven ur principiell synpunkt, företräde framför de kollegii-domstolar, som i den nådiga propositionen afses; så förfaller dermed det skäl som i den nådiga propositionen åberopas såsom stöd för åtgärden att gifva förevarande lagförändring inskränktare omfattning än den gafs i den af komiterade utarbetade "stadga". Och då särskildt motion nu för andra gången är väckt om antagande af denna stadga i dess helhet, synes intet hinder möta att gifva förändringen den omfattning som i densamma afsågs. Jag hade också, sedan ett inom Utskottet väckt förmedlingsförslag fallit, ämnat tillstyrka detta. Men som Utskottet, efter att hafva antagit Kongl. Maj:ts förslag, under uttryckligt tillkännagifvande dock af flertalet, att motsvarande delar af komiterades förslag voro ändamålsenligare, jemväl antagit åtskilliga viktiga stycken af komitéförslaget; synes det mig ej vidare behöfligt att nu ställa hela frågan så på sin spets.

Jag föreställer mig nemligen, att, derest Riksdagen vill förekomma alla

förslag om införande af kollegial-domstolar, den förändring i nämndemansinstitutionen, som Utskottet jemlikt komitéförslaget tillstyrkt, i förening med de bestämmelser, som förekomma i nämnda förslag under rubrik "lagtima ting", skall göra tillfyllest för att upplysa Kongl. Maj:ts om Riksdagens åsigt härutinnan, likasom jag antager, att dessa förändringar för det närvarande fylla de väsendtligaste behof, som föranledt att denna fråga, i täflan med så många andra, kommit främst på dagordningen.

Att deremot dessa behof ej i lika hög grad tillgodoses genom Kongl. Maj:ts förslag är påtagligt. Enligt detta förslag kommer rättskipningen att ligga nere under sommarferierna, upptagande i domsaga af ett tingslag omkring 3 månader och i domsaga af två tingslag ända till närmare 4 månader. Till och med den extra judiciela lagskipningen (frågor om lagfart, in-teckning, förmyndares förordnande m. m.) kan komma att hvila under lika lång tid, derest ej domaren utsätter särskildt sammanträde för tingens afslutande, hvilket hädanefters ej på långt när blir så behöfligt som under nuvarande förhållanden.

Med fog torde kunna frågas, om en anordning, som fortfarande legaliserar dessa långa, länge öfverklagade, domstolsferier öfverensstämmer med nutidens behof. Redan lagkomitén framhöll för nära femtio år sedan såsom önskligt, att man hade tillträde till domstolen åtminstone en gång hvarje månad året om. Att komitén det oaktadt föreslog sommarferier, torde kunna förklaras deraf att den ej ansåg rådligt att i första början gå längre, än hvar till dåtidens förhållanden oundgängligen föranledde och allmänna meningen påkallade. Under det halfva sekel, som derefter förflutit, hafva emellertid förhållandena betydligt förändrat sig; och att allmänna meningen äfven så gjort, torde vara uppenbart bland annat deraf, att Rikets Ständer i den underdåniga skrifvelse af den 28 Maj 1866, som föranledde häradsrätts-komiténs tillsättande, uttryckligen uttalade den önskan att härads-rätterna måtte förvandlas till *permanenta* domstolar (hvilket de väl ej kunna anses vara om flera månader kunna förflyta mellan dess sammanträden) samt att ting måtte hållas *hvarje månad*. Visserligen talas i nämnda skrifvelse äfven om en tingsanordning, lik den af Lagkomitén föreslagna; men att meningen ej var att densamma borde antagas oförändrad visas tydligen dels deraf, att Rikets Ständer framhöllo möjligheten af tolf ting till och med i domsagor af två tingslag och dels af det yttrandet att, om de i skrifvelsen anförda grunder för häradsrätternas arbetssätt blefve gällande, "*deraf omedelbart följde, att den nuvarande indelningen af häradsrätternas sammanträden å vissa årliga ting förlorade all betydelse och till fördel för rättskipningen kunde upphöra*".

Måne det nu kan finnas grundad anledning för representationen att vika från denna så bestämdt uttalade åsigt? Eller skulle det nu vara mindre angeläget än år 1866, att få sina mål snart anhängiggjorda och afdömda? Skulle

det nu vara mindre maktpåliggande att ej nödgas afvakta slutet af långa domstolsferier, för att söka upprättelse för rättskränkningar, för att få handlagda ansökningar om lagfart och inteckning, för att bevaka testamenten, äktenskapsförord och lösöreköp, för att få omyndige försedda med förmyndare o. s. v.? Kan man ej besvara dessa frågor jakande, så vill det synas, som om Riksdagen 1872 saknade skäl att afknappa på de anspråk, som uttalades af Rikets Ständer 1866, anspråk, hvilka måste antagas hafva redan en gång blifvit godkända af Kongl. Maj:t, då han år 1867 förordnade komiterade att utarbete de lagbestämmelser, som erfordrades för att uppfylla Rikets Ständers i meranämnda skrifvelse uttalade önskningsar.

Att dessa önskningsar, med afseende å verkställbarheten, ej gått för vida, torde kunna med full visshet antagas, då, som jag vill minnas, hvarken hofrätterna eller någon enda af de häradshöfdingar, hvilka blifvit hörda öfver komiterades förslag och hvilkas sakkännedom just i denna fråga väl ej kan jäfvas, haft något att anmärka mot förslaget i denna del. Det praktiska exemplet från vårt brödraland Norge ådagalägger jemväl ändamålsenligheten af en sådan tingsanordning, som Rikets Ständer önskat och komiterade föreslagit. Fastän i Norge ursprungligen funnits samma tingsindelning som här, insåg man redan på slutet af 1700-talet nödvändigheten derjemte af särskilda månadsting utan ferier. Man hade förut anbefallt "kontinuations-ting", ungefärligen motsvarande de af Kongl. Maj:ts nu föreslagna "allmänna sammanträden", men de befunnos ej tillfyllestgörande; och ehuru de ännu kvarstå i lagen, hafva de mestadels kommit ur bruk och fått vika för de mera ändamålsenliga månadstingen.

Ett särskildt företråde hos månadstingen, återkommande på vissa i lagen bestämda dagar, ligger ej blott deri, att man ej behöfver anlita almannackan för att få veta när domstolen sammanträder, utan jemväl deruti att — derest införande af fastighetsböcker eller andra förhållanden påkalla ännu tätare sammanträden — dessa med största lätthet kunna inskjutas emellan de redan anbefallda månadssammanträdena. Synnerlig vigt torde äfven böra fästas dervid, att de mindre städernas läggande under landsrätt, hvarom fråga på allvar snart torde uppstå, väsendtligen befrämjas om städernas innevånare tillförsäkras tillträde till domstolen, utan långa och ojemna afbrott, hvaremot alltför antagligt är att de icke gerna vilja flytta sig under en jurisdiktion, som under sommartiden knappt är tillfinnandes.

Mot förslaget om månadsting är inom Högsta Domstolen anmärkt att dermed skulle följa nödvändigheten att ändra lagen, äfven i delar, som ej tillhöra Rättsgångs-balken. Huru få och obetydliga dessa lagförändringar äro, inhemtas af komiterades förslag; och de flesta af dem äro för öfrigt icke alls behöfliga, såvida man vill underkasta sig den med Kongl. Maj:ts förslag
följaktliga

följaktliga inkonsequens och ojemnhet i afseende å tiden för åtskilliga ärendens behandling. Så uppstår t. ex. i följd af Kongl. Maj:ts förslag den särskilda olägenhet af vårtingets långa utsträckning, att uti de för öfrigt bäst lottade domsagor lagfartstiden fördröjes ända derhän, att man kan få vänta på sin fasta halftannat år, samt att fatalietiden för bevakning af testamente, lösöreköp m. m., äfvensom för återvinningstalan, blir vida längre, än hvad det nu är och i domsagor med tre ting fortfarande skall förblifva; hvarför utan i domsagor af två tingslag man kan få vänta på domstolssammanträde nära fyra månader, hvilket är ett mycket ofördelaktigare förhållande än nu eger rum, enär domaren för närvarande i dessa domsagor omöjligen *kan* undvara ett särskildt afslutningssammanträde emellan tingen för domars afkunnande och expeditioners utlemnande.

Af hvad jag nu haft äran anföra, framgår att jag för min del ej kan tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts nådiga förslag, hvilket skulle återföra frågan till den ståndpunkt, som knappast ansågs tillfyllestgörande för ett halft sekel tillbaka.

Jag förnekar ingalunda, att äfven genom detsamma fördelar för tillfället vinnas, men såvida frågan om häradsrätternas permanens numera icke kan falla, synes mig, att man ej bör lagstifta endast för stunden, utan tillse att lagstiftningen från början, äfven om den endast innefattar förberedande åtgärder, är af den beskaffenhet, att den ej försvårar eller undanskjuter den mest ändamålsenliga slutliga lösningen. Och jag befarar högeligen, att det nådiga förslaget skall komma att verka i sådan riktning. Endast i den omständigheten att — sedan Högsta Domstolen afgaf sitt utlåtande öfver komiterades stadga redan för mera än två år sedan — Regeringen behöft denna långa tid för att framlägga detta lilla förslag, hvilket för öfrigt i sina hufvudbestämmelser utgör i det närmaste endast en afskrift af ett inom Högsta Domstolen uppgjordt projekt, synes mig ligga ett temligen påtagligt stöd för den tro, att om detta förslag nu blir lag, man åtminstone från Regeringens sida icke på länge har att förvänta några åtgärder för att föra reformen vidare framåt.

För att få frågan med ens och fullständigt löst, skulle det visserligen i min tanke vara mest ändamålsenligt att, med hufvudsakligt bifall till Herr Carl Ifvarssons motion, den af komiterade utarbetade stadga i dess helhet antogs, med de modifikationer i detaljer som kunde finnas erforderliga. Men då utsigt torde saknas, att Riksdagen så nära slutet af dess sammanvaro har tid att egna sina omsorger åt ämnet i hela dess utsträckning, nödgas jag, såsom ofvan är antydt, inskränka mig till den hemställan, att Riksdagen — såvida den ej skulle finna lämpligast att på en gång behandla hela frågan och derföre lät densamma hvila till nästa år, hvilket väl ej vore så farligt —

i stället för Kongl. Maj:ts förslag, antager det kapitel i komiterades som deremot svarar, eller det som handlar om "Lagtima ting", och hvilket, med den förändring jag nu tillåter mig föreslå eller att ting hålles äfven i Januari, i allo öfverensstämmen med hvad representationen en gång fordrat och Kongl. Maj:t erkänt såsom berättigadt.

Denna afdelning af komiterades förslag har visserligen ett något större omfång än Kongl. Maj:ts, enär deruti finnas intagna jemväl nu gällande stadganden om tingshållningen i de domsagor, hvilka ej skulle beröras af det Kongl. förslaget, jemte de särskilda författningar, som ändra eller göra tillägg till nämnda stadganden. Såsom en särskild fördel torde dock kunna anses, att sålunda blifvit i en enda författning sammanfördt allt hvad till de lagtima tingen hörer i *alla* rikets domsagor, hvarigenom undvikes den olägenhet, som skulle uppstå, derest den af Kongl. Maj:t föreslagna lagstiftningsform använde, eller att man i ett ämne, som för menige man är af så stor vikt att känna, nödgas rådfråga dels 1734 års lag, dels den mängd småförfattningar, som redan är dervid fogad, och dels ytterligare en ny, endast för vissa domsagor gällande förordning. Jag förmår dessutom ej finna något skäl, hvarför man ej — i sammanhang med de fördelar af tätare domstols-sammanträden som beredas en del domsagor — bör tillse att öfriga domsagor vinna de förmåner, som stå tillsammans med den gamla tingsindelnings och hvilka komiterades förslag sökt bereda dem t. ex. deruti, att sommarferierna något förkortas, att tingens afslutningsdagar skola kungöras redan under tinget, att de ej utsättas alltför nära nästa ting, att domaren tillförbindes vårda arkivet m. m. Hvad tiden för tingens afslutande angår har jag, i enlighet med en anmärkning inom Högsta Domstolen, tillåtit mig föreslå en liten modifikation, men i öfrigt är, med undantag af hvad redan är nämnt om Januari-tinget, ingen annan väsendtlig ändring gjord än i fråga om tiden för doms afkunnande å månadstingen, hvarutinnan nedanstående förslag mera närmar sig hvad Kongl. Maj:t föreslagit, ehuru jag visserligen icke gått så långt som Kongl. Maj:t, då han tillåter en domare att dröja med doms afsägende ända till ett halft år efter det målet utagerades.

Mot de särskilda, af Lag-Utskottet framlagda författningar, som skulle vidtagas i sammanhang med förändrade tingsbestämmelser, har jag för min del dess mindre något att anmärka, som de hufvudsakligen äro hemtade från komiterades förslag. Några mindre redaktionsförändringar i enlighet med dessa författningsförslags ursprungliga lydelse blifva dock nödiga och äro på sitt ställe angifna. Bestämmelserna i 9 § af Kongl. Maj:ts förslag om reglering af tingslag och antalet nämndemän i sammanslagna tingslag tillhör det ämne, som afhandlas i 1 kap. 1 § Rättegångsbalken, och jag har derföre ställt dem i samband dermed. Endast det icke oväsentliga tillägg till det Kongl. förslaget har jag tillåtit mig, att jag föreslagit, att ingen tingsreglering

må ske, med mindre menigheterna förut blifvit derom hörda. Icke blott tungan af tingshusbyggnadsskyldigheten kan betydligt ökas eller minskas genom tingslagens förändring, utan jemväl de tingsbesökandes bekvämlighet är deraf i hög grad beroende. Å ena sidan måste långa afstånd naturligtvis försvåra tillträdet till domstolen och jemväl föranleda ökade kostnader såväl för de rättsökande sjelfva, som för de vittnen de kunna behöfva åberopa, under det å andra sidan sammanslagning af mindre tingslag kan medföra fördelar af tätare domstolssammanträden. Att i en så vigtig fråga menigheterna blifva hörda, innan någon förändring vidtages, synes vara så billigt, att jag föreställer mig, att ingen betänklighet mot ett sådant stadgande bör kunna uppstå.

Till sist har jag att yttra mig öfver det af Herr Carl Ifvarsson väckta förslag om en särskild skrifvelse till Kongl. Maj:t i afseende å blifvande domsage- och tingslagsreglering. Lika med Utskottets pluralitet finner jag skrifvelsen numera öfverflödig i hvad angår villkoren vid häradshöfdingenuämningar, men icke så i fråga om tingslagens omfång. I denna del synes det mig särdeles lämpligt att representationen uttalar sin åsigt, i all synnerhet som goda skäl tala för tvänne olika principer, den ena att bereda så många domsagor som möjligt förmånen af tätare domstolssammanträden genom sammanslagning af tingslag, och den andra att bibehålla de rättsökande vid fördelen af närhet till tingsstad. Såvidt jag rätt fattat Herr Carl Ifvarssons förslag, afser det att uttala den åsigt, att, der principerna kunna förmedlas, sådant bör ske med den varsamhet, att ett *maximum* af väglängd bestämmes, hvarutöfver man ej, utan att särskilda undantagsförhållanden sådant påkalla, bör gå. Och för min del anser jag detta förslag i allo välbetänkt. Särskildt skulle jag önska, att i motiveringen till den skrifvelse, som möjligen kan komma att till Kongl. Maj:t aflåtas, finge inflyta, att det vore mycket önskligt om domsaga och valkrets till riksdagsman sammanfölle. Det lärers nemligen ej kunna bestridas, att många domsagor äro, såväl med afseende å göromål som geografisk utsträckning, väl stora; och om äfven en eller annan klyfning af domsaga skulle påkalla något mindre understöd af statsmedel, torde sådant fullt uppvägas af den förbättring i lagskipning, som skulle vinnas genom de af domkretsens trängre gränser beroende tätare domstolssammanträden. Dessutom torde, genom mindre städers förläggande under landsrätt, häradshöfdingarnes inkomster ökas, så att möjligen detta kan komma att någorlunda utjemna förhållandet och särskildt statsanslag blifva obehöfligt.

De författningsförslag, jag tillåter mig vördsamt underställa Riksdagens pröfning och hvilka redan äro i detalj hufvudsakligen granskade af Högsta Domstolen, äro af följande lydelse:

1.

Förordning angående förändrade bestämmelser om häradsting.

(motsvarande Lag-Utskottets förslag i 1 punkten.)

Med upphäfvande af 2 kap. Rättegångsbalken och hvad lag och författningar i öfrigt innehålla stridande mot nedanstående, förordnas som följer:

1 §.

I hvarvt härad eller tingslag skall häradshöfding, med nämnd, årligen hålla lagtima ting, å de tider nedan sägs.

2 §.

I tingslag, som ensamt utgör en domsaga, skola lagtima ting hållas i hvarje månad. De börjas första tisdagen i månaden, utom i Januari, då tinget skall börjas andra tisdagen. Infaller helgedag å dag, som för tings början utsatt är; då skall tinget börjas nästa söcknedag derefter.

3 §.

Höra två tingslag till en domsaga; då skola, i hvartdera, lagtima ting hållas hvarannan månad, nemligen i ena tingslaget i Januari, Mars, Maj, Juli, September och November, samt i det andra i mellanliggande månader; och gälle om tingens början hvad i 2 § skils.

Hofrätten bestämme, på häradshöfdingens förslag, i hvilken månad tingsurerna i hvartdera tingslaget börjas skola; och skall dervid sedermera förblifva, der ej Hofrätten, på särskild framställning, eller ock Konungen pröfvar lämpligt ändring göra. Hvad i ty fall bestämmes varde kungjort, som om andra påbud till allmän efterrättelse stadgadt är.

4 §.

Äro flera tingslag, än två, till en domsaga förenade; då skola lagtima ting hållas tre gånger i hvarvt tingslag, första gången om vintern emellan tjugonde dag Jul och April månad, andra gången om sommaren emellan första Maj och Juni månads slut, tredje gången om hösten emellan första September och November månads slut. Dessa ting utsättas af häradshöf-

dingen; och sände han, minst tio veckor förut, besked derom till Hofrätten och Konungens befallningshafvande, att införas, af Hofrätten i allmänna tidningarne, och af befallningshafvanden i länskungörelserna.

5 §.

I tingslag, der endast ett eller två lagtima ting för närvarande årligen hållas; gälla om tingens antal och tiden för desamma hvad hitintills särskildt stadgadt varit; och vare om tingens utsättande och kungörande lag som i 4 § skils.

6 §.

Pröfvar Konungen, att i tingslag, som i 3, 4 eller 5 § omtalas, flera ting hållas må, än der sägs; gånge som särskildt förordnad varder; dock må ej i något tingslag flera ting påbjudas, än i 2 § skils.

7 §.

Å lagtima ting sammanträde rätten klockan tio förmiddagen, och sitte ej på aftonen efter klockan åtta, der ej målens synnerliga vidlyftighet det kräfver. Tarfvas mera än en rättegångsdag; vare rätten pliktig sammanträda nästföljande dagar, till dess alla målen förevarit, och domar eller besked meddelats, som i 8 § sägs. Der tingen af häradshöfdingen utsättas, som i 4 § skils; må dock med tings afslutande anstå till särskild rättegångsdag, som af häradshöfdingen under tinget bestämmes och genast derefter i tingslagets kyrkor kungöres. Ej må den dag sättas närmare följande ting, än sex veckor.

8 §.

I mål, som vid lagtima ting förevarit, skall dom afkunnas innan tingets slut, om den dessförinnan föriattas kan, men eljest å första rättegångsdagen af nästa ting. Infaller detta i månaden näst efter den, då målet förevar, och är saken af den synnerliga vidlyftighet, att längre tid erfordras; då må med domens afkunnande anstå till första rättegångsdagen af andra tinget efter det, då målet sist handlades. Uppskofsdom, som föranledes af parts begäran eller utevaro, så ock beslut öfver invändningar i rättegången, äfvensom dom öfver häktad, skall alltid afkunnas innan tingets slut. I alla de fall, då dom ej genast afkunnas, skall vid målets handläggning tillkännagifvas, å hvilken dag sådant ske skall.

Hvad nu stadgadt är om anstånd med doms afkunnande till annat ting, än det, då målet förevar, skall ej gälla der tingen af domaren utsättas, som i 4 § skils.

9 §.

Då alla mål å lagtima ting förevarit och Rätten afkunnat domar eller besked, som i 8 § föreskrifves; varde tinget aflyst; dock må ej ting, som tarfvar allena en rättegångsdag, aflysas före klockan två eftermiddagen.

10 §.

Vid lagtima ting skall kronofogde eller länsman när vara, att gå Rätten tillhanda i det, som till hans embete hör.

11 §.

Om gudstjenst vid lagtima ting sägs i kyrkolagen.

12 §.

För hvart lagtima ting skall häradshöfding dombok hålla, och den sjelf underskrifva: deri antecknas alla mål, som vid Rätten förevarit och ej i särskilda protokoll föras skola, efter hvad i 13 § sägs. Vid slutet af domboken skall fogas förteckning på de böter, som fallit, och huru de fördelta blifvit; och sände domaren, utan dröjsmål, den förteckning till kronofogden, att böterna i laga ordning utsöka och redovisa. Äro ej böter ådömda, varde sådant å sitt ställe anmärkt och kronofogden derom underrättad.

13 §.

Öfver dessa mål skola, för hvart lagtima ting, särskilda protokoll föras, nemligen: ett öfver lagfarter med fast egendom, ett öfver inteckningar i sådan egendom, ett öfver äktenskapsförord, ett öfver tillsättande och afskedande af förmyndare och ett öfver bouppteckningar, morgongåfvobref samt afhandlingar om lösöre köp. I brädden af lagfarts-, intecknings- och förmynderskapsprotokollet skall, för hvart mål, tecknas namnet å egendomen eller personen, som det angår. Har något af de mål, sagda äro, å tinget ej förevarit; varde det å sitt ställe anmärkt.

14 §.

Ur domboken skola, för hvart år, utskrifvas och, innan slutet af det nästa, till Hofrätten insändas alla de mål, som angå egande- eller nyttjanderätt till fast egendom, egoskilnad, arf eller testamenten. De särskilda protokollen skola afskrifvas och till Hofrätten insändas för hvart halfår, inom sex veckor derefter, men, der tingen af domaren utsättas som i 4 § skils,

för hvarje tingstur, inom tre månader efter dess slut. Försummar härads-höfding hvad sålunda föreskrifvet är; böte som för dylik underlåtenhet at underrätt i stad stadgadt finnes.

15 §.

Alla domböcker, protokoll och andra handlingar, som till Rätten höra eller tingslaget eljest angå, skola, der de ej erfordras för göromålen i härads-höfdingens hemvist, i rättens arkiv förvaras; och hafve häradshöfdingen tillsyn derå, att de noggrannt vårdas.

Hvad sålunda förordnad är skall till efterrättelse lända från och med början af år 1873.

2.

**Förordning om vissa lagförändringar i sammanhang med antagande af
författning angående förändrade bestämmelser om lagtima Ting.**

(Motsvarande Lag-Utskottets förslag i 5:te och 6:te punkterna.)

1 §.

8 Kap. 1 § Giftermålsbalken, sådan den lyder i Kongl. Förordningen den 13 Juli 1818, skall erhålla följande förändrade lydelse: Vilja — — i staden inom åttonde dagen och på landet sist å det ting, som infaller näst efter en månad, sedan vigsel skett; och låte — — del af äktenskapsförord.

2 §.

9 Kap. 4 § Ärfdabalken skall lyda sålunda: Nu är boet upptecknad, då bör en afskrift af uppteckningen, antingen öppen eller förseglad, hos Domaren ingifvas, i staden inom en månad, och på landet sist å det ting, som infaller näst efter en månad, sedan uppteckningen slutades. Är någon af arfvingarna omyndig, eller utrikes stadd; varde ock den rätt hos domaren intecknad, som omyndig eller utrikes vistande arfvet eger.

3 §.

4 § 2 punkten af Kongl. förordningen den 24 September 1861, angående tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndiges egendom, skall erhålla följande lydelse: Det utdrag — — och af honom före den 1 September ingifvas, i stad till rättens ordförande eller den, som å rättens vägnar handlingar emottaga bör, och å landet till domhufvanden.

4 §.

Till hvad lag och särskilda författningar innehålla om uppbud å fast egendom på landet, åkommen genom fång, som lagfaras bör, göres det tillägg, att å den ort, der flera än tre lagtima ting årligen hållas samt tre uppbud å den fasta egendomen böra meddelas, uppbuden väl skola fortgå, ting efter ting, utan afbrott, men lagfarten anses slutad först å det ting, som näst följande år infaller i den månad, då första uppbudet meddelades; börande fasta för nya egaren å den i hans hand lagständna egendomen då utfärdas.

5 §.

Till 11 Kap. 1 § Rättegångsbalken göres, med ändring af hvad hitintills stadgadt varit derom, att alla stämningar till häradsrätt skola ställas å första rättegångsdagen af Tinget, följande tillägg: Kan ej, i stämning till häradsrätt, den dag bestämmas, då saken företagas skall; varde stämningen ställd å första rättegångsdagen af tinget; och utsatte domaren, vid tingets början, dag för sakens handläggning, der den ej genast förekomma kan.

6 §.

11 Kap. 4 § Rättegångsbalken, sådan den lyder i Kongl. förordningen den 18 April 1849, ändras till följande lydelse: Käranden vare skyldig låta svaranden få stämning fjorton dagar förut, der han inom tingslaget bor: utom tingslaget eller i annan stad — — I alla dessa fall, der i tingslag, hvarest tingen af domaren utsättas och kungöras skola, stämning fordrar längre tid, än om sådant kungörande stadgadt är, må den svarande stämmas till det ting, som näst efter viss dag infaller; och underrätte han sig sedan sjelf, å hvilken dag tinget hållas skall.

7 §.

7 §.

12 Kap. Rättegångsbalken skall undergå den förändring att, i stället för 2, 3 och 4 §§, införas fyra §§ med följande nummer och lydelse:

2 §. Blifver käranden förfallolöst ute; varde saken på den stämning ej mera upptagen; och gälde han svaranden dess kostnad, der denne när är och det äskar.

3 §. Nu kommer käranden å föresatt tid, men svaranden ej och låter ej laga förfall framte; viser käranden, att svaranden stämning i laga tid fått; döme då Rätten i saken, på de skäl käranden företer, och före i domen in, huru den, som vunnit, sin vederpart om domen kungöra skall, som i 5 § sägs. Kommer svaranden sedan, innan tid till vad ute är, och begär vädja; hafve der lof till, och Rätten, dit vädjadt är, döme i hufvudsaken. Kommer han ej inom nämnda tid; njute återvinning, som i 5 § sägs; och gånge domen i sådant återvinningsmål till utmätning, der käranden det äskar; och han hafve våld lyfta det, som utmätt är, om han full borgen derfor ställer.

Vållas, genom svarandens utevaro, uppskof med målet; böte han från och med tio till och med etthundra daler. Viser han å nästa Ting å landet, eller inom en månad i stad, att han förfall haft och ej kunnat Rätten det kungöra; gånge böterna åter.

4 §. Ej skall part från Rätten anses hafva uteblifvit, innan han ropats upp tvänne gånger, minst en half timme emellan hvarje gång, och vid begge uppropen bortat varit. Kommer han sedan under samma Ting å landet, eller å samma rättegångsdag i stad, innan Rätten till dom öfverlagt, att sin talan utföra; böte för uppskoffsumma fem daler.

5 §. Hvar som dom vunnit, efter ty i 3 § sägs, kungöre den, sedan tid till vad förbi är, sin vederpart; eller söke utmätning derå, så tidigt, att vederparten kan låta saken instämma till nästa Ting å landet, och i staden inom en månad, att återvinning söka. Gör han det ej, som vunnit; njute den, som tappat, samma tid, sedan han tillsagd varder. Pröfvas det, att han för fattigdom ej orkar fullgöra domen, inom den tid som sagdt är; hafve ändå makt att söka återvinning. Är det, som dömdt är, sådant, att återvinning varder onyttig, der domen fullgöras skulle; då gånge den ej till fullbordan. Försummar den, som tappat, den tid nu föresatt är; hafve sedan ingen talan till återvinning.

8 §.

Hvad i 24 Kap. 5 § Rättegångsbalken stadgas derom, att härads-höfding skall skriftligen utgifva dom, innan han från tingsstad reser, om

det så tidigt äskas, att det ske kan, vid bot tjugufem daler, varder till all kraft och verkan upphäfdt; och gälle i stället hvad Konungen i ty fall stadgar.

Hvad sålunda förordnad är skall till efterrättelse gälla från och med början af år 1873.

3.

Förordning angående ändring af 2 Kap. 13 § Kyrkolagen.

(Motsvarande Lag-Utskottets förslag i 7:de punkten.)

Med ändring af hvad i 2 Kap. 13 § Kyrkolagen stadgas om Gudstjänst vid Häradsting, förordnas, att vid underdomstol å landet skall å det lagtima Ting, som först på året infaller, innan Rätten till domsätet träder, Gudstjänst förrättas.

Hvad sålunda förordnad är skall till efterrättelse gälla från och med början af år 1873.

4.

Förordning om tillägg till 6 § i Kongl. Förordningen om Landsting den 21 Mars 1862.

(Motsvarande Lag-Utskottets förslag i 8:de punkten.)

Till 6 § i Kongl. Förordningen om Landsting den 21 Mars 1862 göres det tillägg, att i tingslag, der dag för lagtima Tingens början är i

lag utsatt eller genom Konungens särskilda förordnande bestämd, landstingsmannaval, som genom valmän verkställas bör, skall förrättas å första rättegångsdagen af det Ting, som efter April månads utgång först infaller.

Hvad sålunda förordnadt är skall till efterrättelse gälla från och med början af år 1873.

5.

Förordning angående ändring af 1 kap. 1 och 10 §§ Rättegångsbalken.

(Motsvarande Lag-Utskottets förslag i 9:de punkten).

1 Kap. Rättegångsbalken skall undergå den förändring, *dels att* i stället för 1 § införas tre §§ med följande nummer och lydelse:

1 §.

Underrätt å landet är Häradsrätt. Der dömer häradshöfding med tolf män, som i häradet eller tingslaget valda äro: de tolf kallas häradsnämnd.

Tingslags område bestämmes af Konungen, efter menigheternas hörande. Varda två eller flera tingslag till ett förenade, då skall likväl, der ej Konungen annorledes förordnar, nämnd väljas för hvart tingslag; och fördele häradshöfdingen, efter samråd med nämnden, tjenstgöringen nämndemännen emellan.

2 §.

Då ledigt rum i nämnden fyllas skall, varde i den valkrets, för hvilken ledigheten inträffat, val hållet å kommunalstämma. Äro flera socknar, eller socknedelar, till gemensam valkrets förenade; bestämme rätten, å hvilken sockens kommunalstämma valet förrättas skall. En hvar, som i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad är, ege rösträtt vid nämnde-

mansval inom den valkrets han tillhör; och hafve hvarje röstande en röst. Vid lika röstetal skilje lotten.

Till nämndeman är valbar hvarje inom valkretsen bosatt, välfrejdad man, som är tjugufem år gammal och sjelf vid nämndemansval rösträtt eger; dock ej den, som står under förmynderskap eller annans husbondevälde, ej heller någon, som är i Konungens eller Rikets tjenst. Nämndeman väljes för sex år, dock med rättighet för den valde att efter två år från tjensten afgå. Flyttar nämndeman ur valkretsen eller visar eljest giltigt hinder; då må Rätten honom entlediga, ändå att han ej två år tjenstgjort. Nämndeman, som berättigad är att från tjensten afgå, skall dock tjensten fortfarande bestrida, till dess besked till domaren inkommit, att annan vald blifvit. Den, som fyllt sextio år, vare ej skyldig att i nämnd tjenstgöra. Ej heller varde någon pliktig att, sedan han ur nämnden afgått, åter inträda förr, än efter sex år.

3 §.

Är någon missnöjd med nämndemansval; ege deröfver hos Rätten klagan föra; men valet lände ändå till efterrättelse, der ej Rätten annorlunda förordnar. Den valdes behörighet ege Rätten pröfva, ändå att klagan ej föres;

dels ock att 10 § skall erhålla följande lydelse: Nu hafver — — — kalle härads höfding af de män, som närmast bo och behörige äro, att i nämnd sitta, efter ty som behovet fordrar.

6.

I afseende å ifrågasatta skrifvelsen till Kongl. Maj:t angående tingslagsregleringen, hänvisar jag till hvad ofvan är nämndt och hemställer att Riksdagen beslutar i enlighet dermed."

af Herr *Mankell* och Herr *Sven Nilsson*, hvilka instämt med Herr Carlén.

af Herr *Engman* och Herr *Lars Persson*, som instämt med Herr Carlén, i allt hvad hans reservation innehåller med afseende på införande i vårt land af kollegiala domstolar, derom hvarje förslag borde af representationen ju förr dess heldre tillbakavisas.

af Herr Ribbing: "Vid 1868 års riksdag föreslog Lag-Utskottet i sitt med anledning af väckta motioner om ändring i Kap. 1 § 1 Rättegångsbalken afgifna utlåtande N:o 12, bland annat, att vilkoren för valbarhet till nämndeman skulle vara desamma som för valbarhet till ordförande i kommunalstämma, samt derjemte det att ej vara i Konungens eller rikets tjänst. I sitt nu afgifna förslag har Lag-Utskottet af dessa vilkor upptagit följande, nemligen: att för valbarhet till nämndeman fordras att hafva fyllt 25 år, sjelf ega valrätt och ej stå under annans förmynderskap eller husbondevälde. Derjemte har Utskottet tillagt: att vara välfrejdad, hvilket torde kunna anses motsvara hvad Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet § 14 mom. 3 i fråga om valbarhet till ordförande i kommunalstämma uttrycker med: att ej vara tilltalad för nesligt brott eller under framtiden ställd, eller genom domstols beslut förklarad medborgerligt förtroende förlustig eller ovärdig att inför Rätta föra annans talan. Deremot har Utskottet i fråga om valbarhet till nämndeman uteslutit hvad den citerade paragrafen i förordningen om kommunalstämma upptager såsom ytterligare hinder för valbarhet till ordförande i kommunalstämma: nemligen att hafva all sin egendom till borgenärer afträdt och icke, på sätt lag förmår, kunna visa sig vara fri från deras kraf.

För min del har jag icke kunnat instämma i dessa förändringar af hvad 1868 års Lag-Utskott föreslagit. Uttrycket "välfrejdad" begagnas ej i nu gällande Strafflag; tydligare och mindre utsatta för möjliga missförstånd synas mig derföre de i förordningen om kommunalstämma på landet begagnade ordalagen vara. Hvad åter angår vilkoret: att ej vara under cession, synes mig detta böra kvarstå såsom vilkor jemväl för valbarhet till nämndeman. Nyssnämnda befattning är ett förtroendeuppdrag, och detta just i fråga om rättens vårdande och skipande. Inga kvalifikationer böra då finnas hos den, som skall kunna bekläda samma post, hvilka vore egnade att nedsätta eller förminska det anseende, som med befattningen bör vara förknäppt, och väl synes den, som skall bevaka och deltaga i rättens skipande, sjelf böra kunna visa sig hafva gjort hvar man rätt. Att lagen ej förbjuder den, som ej är fri från borgenärers kraf att vara domare, är icke något skäl att, när ny redaktion af lagen om vilkoren för valbarhet till nämndeman skall ske, dervid bibehålla ett, efter min tanke, felaktigt eller ofullständigt stadgande i sistnämnda hänseende.

På grund häraf får jag för min del föreslå, att nionde punkten § 2 i Utskottets betänkande må antagas med följande lydelse:

§ 2. Till nämndeman är valbar hvarje inom valkretsen bosatt man, som är 25 år gammal och sjelf vid nämndemansval rösträtt eger; dock ej den, som icke råder sig och sitt gods, eller som står under annans husbon-

devälde; ej den, som all sin egendom till borgenärer afträdt och icke, på sätt lag förmår, visa gitter, att han från deras kraf fri är; ej den, som är för nesligt brott tilltalad eller under framtiden ställd; ej den, som genom domstols beslut förklarats medborgerligt förtroende förlustig, eller ovärdig att föra annans talan; ej heller den, som är i Konungens eller rikets tjenst. Nämndeman väljes för sex år, dock med rätt för den valde att efter två år afgå. Flyttar nämndeman ur valkretsen eller visar eljest giltigt hinder, då må Rätten honom entlediga, ändå att han ej två år tjenstgjort. Nämndeman som berättigad är att från tjensten afgå, skall dock tjensten fortfarande bestrida, till dess besked till domaren inkommit, att annan vald blifvit. Den som fyllt sextio år, vare ej skyldig att i Nämnd tjenstgöra. Ej heller vare någon pliktig att, sedan han ur nämnden afgått, åter inträda förr, än efter sex år.“
